

“ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา” ไม่ได้ป้องกันความผิดทุจริต

ฉบับนี้จะขอหยิบยกคำพิพากษาศาลปกครองเชียงใหม่ คดีหมายเลขแดงที่ บ.34/2568 มานำเสนอเพื่อเป็นการสะท้อนหลักกฎหมายสำคัญประการหนึ่งของระบบราชการไทย นั่นคือการที่เจ้าหน้าที่มักอ้างว่า “ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา” เช่นคดีนี้ ไม่อาจใช้เป็นข้อยกเว้นให้พ้นจากความรับผิดทางวินัยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพบว่าเป็นกรณีที่มีการกระทำนั้นมิลักษณะเป็นการทุจริตหรือฝ่าฝืนกฎหมายอย่างชัดแจ้ง

คดีนี้มีข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ อบต. แห่งหนึ่ง ผู้ฟ้องคดีเป็นหัวหน้าส่วนการคลัง อบต. ได้จัดโครงการเกี่ยวกับส่งเสริมอาชีพ ตั้งงบประมาณไว้ 94,000 บาท เพื่อเป็นค่าจัดสถานที่และค่าประชาสัมพันธ์ ซึ่งความเป็นจริงแล้ว การจัดสถานที่ นายก อบต. ไปขอให้ผู้ใหญ่บ้านนำอุปกรณ์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เต็นท์ ของหมู่บ้านมาช่วย โดยจะให้ค่าตอบแทนหมู่บ้าน ๆ ละ 3,000 บาท จำนวน 15 หมู่บ้าน เป็นเงิน 45,000 บาท แต่ในเอกสารจัดจ้างพบว่า มีการจ้างผู้รับจ้างจัดสถานที่เป็นเงิน 60,000 บาท และรับจ้างประชาสัมพันธ์ เป็นเงิน 34,000 บาท เพื่อจะทำการเบิกจ่ายเงิน ผู้ฟ้องคดีที่รู้เห็นกระบวนการและรายละเอียดการจ้างจริงทั้งหมด แต่กลับเสนอให้อนุมัติเบิกจ่ายให้ผู้รับจ้างเต็มจำนวนตามสัญญาทั้งที่รู้ว่าผู้รับจ้างไม่ได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามสัญญาเมื่ออนุมัติจ่ายเงินแล้ว ผู้ฟ้องคดีก็ได้รับเงินจากผู้รับจ้างสองรายมาทั้งหมด 93,060 บาท แล้วให้เจ้าหน้าที่นำเงินไปจ่ายให้ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 15 หมู่บ้าน เป็นเงิน 45,000 บาท ส่วนเงินที่เหลือนำไปให้ที่ปรึกษานายก อบต. ต่อมา ป.ป.ช. ชี้มูลว่าผู้ฟ้องคดีผิดวินัยอย่างร้ายแรง ฐานทุจริตต่อหน้าที่ ข้อเท็จจริงตามคดีผู้ฟ้องคดีอ้างว่า ทำตามสั่งของนายก อบต. และตามที่ที่ปรึกษาประสานมา ตนไม่ได้มีส่วนได้จากเงินดังกล่าวเลย ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องให้เป็นไปตามระเบียบเบิกจ่ายก่อนจะเสนอขออนุมัติการเบิกจ่ายเงิน แต่ผู้ฟ้องคดีกลับปฏิบัติตามคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แทนการทักท้วงหรือปฏิเสธไม่ทำตามสิ่งนั้น ดังนั้น คำสั่งลงโทษไล่ผู้ฟ้องคดีออกจากราชการจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว ข้อกล่าวอ้างทำตามคำสั่งของนายก อบต. ย่อมฟังไม่ขึ้น

/คดีนี้...

คดีนี้มีหลักสำคัญที่ว่า ระบบราชการตั้งอยู่บนหลักการบังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้บังคับบัญชา แต่หลักการดังกล่าว มิได้หมายความว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ หากคำสั่งนั้นมีลักษณะขัดต่อกฎหมาย อย่างชัดเจน อีกทั้งเรื่องของวินัยข้าราชการ กำหนดให้การทุจริตต่อหน้าที่เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง การทุจริตไม่จำเป็นต้องมีการรับผลประโยชน์โดยตรงเสมอไป หากเป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ หรือเอื้อประโยชน์โดยไม่ชอบ ก็อาจเข้าข่ายความผิดดังกล่าวได้ คำพิพากษานี้จึงยืนยันว่า ความรับผิดชอบทางวินัยเป็นความรับผิดชอบเฉพาะตัว ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานต้องใช้อุสุมิโนะและวิจารณญาณของตน หากทราบหรือควรทราบได้ว่า คำสั่งนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีหน้าที่ต้องทักท้วง หรืออย่างน้อยก็ไม่ดำเนินการตามคำสั่งที่มิชอบ ส่วนลักษณะการกระทำ ระดับความรู้ และหน้าที่ของผู้ถูกลงโทษ รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทางราชการ จะถือเป็นส่วนหนึ่งที่ศาลเอง จะคำนึงถึงและนำมาประกอบการพิจารณาในทางคดี ดังนั้น คำพิพากษานี้จึงเป็นบรรทัดฐานสำคัญ ที่ตอกย้ำว่า ความซื่อสัตย์สุจริต และการยึดมั่นในหลักกฎหมาย ต้องมาก่อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในสายการบังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับล้วนต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของตนเอง